

6. Johnson-Laird P. N. The Psychology of Syllogisms / P. N. Johnson-Laird, M. Steedman // Cognitive Psychology. – 1978. – №10. – P. 64–99.

7. Logic: A History of its Central Concepts / ed. D. M. Gabbay, F. J. Pelletier, J. Woods. – Amsterdam : North Holland, 2012. – 708 p. – (Handbook of the History of Logic, vol. 11)

8. Luria A. R. Cognitive Development: Its Cultural and Social Foundations / trans. M. Lopez-Morillas, L. Solotaroff ; ed. M. Cole. – Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1976. – 175 p.

9. Monti M. M. Thought beyond Language: Neural Dissociation of Algebra and Natural Language / M. M. Monti, L. M Parsons., D.N. Osherson // Psychological Science. – 2012. – № XX (X). – P. 1–9.

10. Morris Ch. W. Foundations of the theory of signs / Ch. W. Morris. – Chicago: University of Chicago Press, 1938. – 66 p. – (International Encyclopedia of Unified Science, vol.1, №2).

11. Morris Ch. Signification and Significance. A Study of the Relations of Signs and Values / Charles W. Morris. – Cambridge: the MIT Press, 2010. – 100 p. – (Studies in Communication, vol. 1).

12. Philosophy of Logic: an Anthology / ed. D. Jacquette. – New York : Wiley-Blackwell, 2001. – 388 p. – (Blackwell Philosophy Anthologies).

13. Quine W. V. O. Philosophy of Logic / W. V. O. Quine. – Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1986. – 128 p.

14. Rosental C. Weaving Self-Evidence: a Sociology of Logic / trans. C. Porter. – Princeton : Princeton University Press, 2008. – 296 p.

15. Walton D. Informal Logic: A Pragmatic Approach / D. Walton. –

Cambridge, Mass. : Cambridge University Press, 2008. – 366 p.

16. Wittgenstein L. Philosophical Investigations / L. Wittgenstein ; trans. G. E. M. Anscombe. – Oxford : Blackwell Publishers, 1997. – 272 p.

Райхерт К. В. Чарльз Вільям Моррис і прагматика логіки.

Семіотика Ч. В. Морриса дозволяє прагматикулогікизаумови,якщологічнізнаки досліджуються семіотиками. Прагматика логіки може бути аспектом семіотики логіки, який стосується походження, використання та впливу логічних знаків. Це припускає, що прагматика логіки цікавиться питаннями філософії, історії, психології та соціології логіки.

Ключові слова: знак, семіотика, логіка, прагматика.

Rayhert K. Charles William Morris and Pragmatics of Logic.

The Ch. W. Morris' semiotics admits pragmatics of logic if logical signs are studied by semioticians. Pragmatics of logic may be the aspect of semiotics of logic concerned with the origin, uses, and effects of logical signs. That assumes that pragmatics of logic concerns with the questions of philosophy, history, psychology and sociology of logic, and is an interdisciplinary explorative practice.

Keywords: sign, semiotics, logic, pragmatics.

Надійшла до редколегії: 14.02.2014 р.

УДК 821.161.2.09 Л.Українка:130.3

Х. Р. Рославіцька

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДУХОВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ГУМАНІСТИЧНОГО ІДЕАЛУ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Особливості розвитку філософського процесу в Україні кінця XIX – поч. XX ст. чітко і рельєфно відображені у творчості Лесі Українки. У центрі філософського процесу загалом були проблеми антропології, у яких велика увага приділяється духовності як основі гуманістичного ідеалу. Творчість Лесі Українки є видатним матеріалом для ілюстрації гуманістичного ідеалу, який базується на розквіті людської індивідуальності. Естетичний ідеал, який якнайтісніше пов'язаний з гуманістичним, дає можливість зрозуміти постановку проблем поетесою: розуміння прекрасного в людині, того, що «не вмирає», але передається з покоління в покоління; важливе значення слова у духовному житті людини та в процесі її духовного вдосконалення; подолання таких негативних рис, як зло, зрада і відступництво. Слово відіграє особливу роль у боротьбі за кращу долю народу і стає невід'ємною складовою гуманістичного ідеалу.

Ключові слова: гуманізм, духовність, ідеал, Леся Українка, людина, слово.

Леся Українка розробила власну, самобутню й цілісну філософську систему, яку можна охарактеризувати як гуманістичний індивідуалізм. У центрі філософської системи постає людська особистість – «Я», яка наголошує на неосяжних та неоднозначних взаєминах між індивідом та оточенням,

на реаліях дисгармонійного характеру цих взаємин. Звернемо увагу на те, що поетеса не абсолютизує дисгармонійності так, як абсолютизують концепції екзистенціалізму. Адже у слові поетеси простежуємо еволюцію її світогляду: від юначого романтизму з раціоналізмом до неоромантизму з його

«неприхованим песимізмом» (О. Забужко). З одного боку, відчутний вплив національно-визвольних ідей послідовників Кирило-Мефодіївського товариства, а з іншого – поглядів західноєвропейських мислителів Нового часу. Людина завжди залишається в тенетах слів та думок. Вона є мірою всіх речей. Лесине слово, пройняте любов'ю до українського народу та української культури, розкривається в контексті екзистенцій філософської антропології, що розвивається на межі ХІХ–ХХ століть.

Леся Українка впевнена в тому, що тільки духовність спроможна врятувати людство від занепаду. Враховуючи роль і значення слова в житті людини, упевнено можна стверджувати, що саме слово формує людину, а не людина – слово. Очевидно, що Леся Українка вбачає сенс людського буття, а також виділяє гуманістичний ідеал через людину, яка є духовно багатою особистістю і здатна боротися за волю свого народу, національні інтереси, національну гідність. Ідеалом особистості для поетеси також є людина праці, оскільки внутрішній світ людини вона аналізує в таких поділах: людина і суспільство; людина і природа; самоусвідомлення власної суті.

Зазначимо, що духовність (від франц. *Spiritualite*) – особливий душевно-інтелектуальний стан окремої людини чи групи людей, що намагаються пізнати, відчутити та ототожнити себе із вищою дійсністю, яка не відділена від всього сущого та від самої людини. Людина намагається пізнати суще, але це неможливо у зв'язку із недосконалістю її природи. Духовність характеризується наявністю у людини здібностей і можливостей до зміни умов свого життя і самої себе. У наш час духовність можна назвати нагальним велінням часу, без якого неможливо побудувати незалежну самостійну державу. Для Лесі Українки духовність виступає сутнісною характеристикою людини (світогляду, розуму, почуття, переконання, волі та ідеалу), яка прагне знайти сенс свого існування «... її життя – вічні хвороби і вічне лікування їх, позбавляли її безпосереднього спілкування і саме листування певною мірою заповнювало цю порожнечу» [1, с. 125]. Ці слова доносять до нас розуміння того, що саме через її нелегке життя вона досягнула духовний світ й утвердилася в ньому. Цілком можливо, що її філософія полягає в українській душі, оскільки Леся Українка будує філософію синтезу вічних проблем і сучасних запитів, ґрунтуючись на Біблії і філософських ідеях Г. Сковороди та Т. Шевченка. Однією з основних філософських проблем є проблема людини, а також її унікальність та гідність, природа та свобода.

Творчу спадщину та філософські погляди Лесі Українки, а загалом духовність, людину, ідею, етичні і естетичні аспекти, філософію та

гуманістичний ідеал досліджували такі вчені: І. Франко, Р. Задеснянський, Н. Горбач, М. Сергеев, У. Михайлюк, А. Бичко, В. Шаян, Л. Козубенко, О. Забужко, Л. Костенко, М. Рильський та інші. Їхні дослідження є свідченням того, що Леся жила у період розвитку української філософської думки та перебувала під значним впливом західноєвропейської культури. Водночас Леся Українка висловлювала оригінальні погляди щодо світоглядно-філософських проблем відношення людини до релігії, мистецтва, культури, історії і національної ідеї, що було актуальним для українського народу. До творчої спадщини поетеси належить постановка питання про співвідношення мистецької еліти і народу.

Окреме місце займають погляди Лесі Українки, які збагатили свідомість народу ідеями незалежності і свободи, гуманізму та демократії. Її свідомість знаменувала собою вершину філософського осмислення світу людини.

Проблема духовності гуманістичного ідеалу у творчій спадщині Лесі Українки набуває все більшої універсальності та, на жаль, вона є недостатньо дослідженою. Більшість дослідників вивчали її основні ідеї, які є дотичними до гуманістичного ідеалу. Адже гуманістичний ідеал – це найвища мета, до якої прагне людина, а також віра в людину, в її можливості та високе покликання. Гуманізм (від лат. *Humanus* – людський, людяний) – коло світоглядних настанов антропоцентричного ґатунку; віра в людину, в її можливості та високе покликання, а також повага до гідності.

Суттєве місце в її творчості посідає проблема духовної сутності людини. Саме її актуальність ми спробуємо довести у нашій статті, оскільки проблема глибинного гуманізму Лесі Українки є невичерпною і складний комплекс філософських та морально-етичних досліджень є принципово важливим для духовних надбань сучасної людини ХХІ століття. Завдання нашого дослідження полягає в доведенні того, що духовність є основою гуманістичного ідеалу у творчій спадщині Лесі Українки.

Леся Українка – поетеса величезного таланту і невичерпно-творчої енергії, людина з неповторним розумом та просто героїчною силою духу. Вона належить саме до тих українських мислителів, які пережили свій час, а їхні твори збагатили духовну скарбницю людства. На її філософський світогляд мала значний вплив сім'я, родина та, звісно ж, друзі. Зростаючи в українській родині, тісно пов'язана з духовним життям поетеса ще молодістю дівчиною перейнялась поглядами своїх сучасників на світ та життя.

У праці «Філософські погляди Лесі Українки» М. Сергеев та У. Михайлюк писали: «Вивчення філософських поглядів

Лесі Українки актуалізується необхідністю національного відродження, яке визначає особливість сучасного життя українського народу. У її творчості зберігається те, що ми прагнемо сьогодні відтворити у своїй пам'яті, що є невід'ємним складником національної свідомості. Цей потенціал утворює сутність такого явища, яке ми називаємо «духом нації» [6, с. 6].

Поетеса Ліна Костенко зазначає: «вже були різні модерністичні течії, символізм, акмеїзм, грав м'язами футуризм, а Леся Українка все піднімала свою брилу на ту гору круту, крем'яну. Історичного часу на експеримент не було» [4, с. 87]. Ці слова стверджують те, що Леся Українка зверталася до народу та прагнула пояснити його державні потреби, була просвітителем. Певна необхідність та умілість пояснити притаманна лише генію, адже геній має своєрідну сміливість іти на прорив, ламати сталі канони та традиції, допомагає вийти на новий етап формування духовно-філософського світогляду.

Специфіка філософського дискурсу Лесі Українки зумовлена потужним морально-етичним, гуманістичним потенціалом її творчості, яка звернена до аналізу актуальних екзистенційно-антропологічних проблем. Леся Українка у своїй творчій спадщині хоче показати глибоку трагічність кожної людини, а особливо митця, який не може жити без інших людей, адже людина – істота суспільства. Якщо подивитися з іншого боку, то людина змушена або пристосовуватися, або шукати компроміс, або пережити глибоку трагедію від того, що її не можуть зрозуміти. Поетеса описувала таким чином свій внутрішній біль і переживання, відчуваючи свою самотність, відірваність від світу через хворобу, яка не давала можливості відчути повноцінне життя у суспільстві. Леся Українка відобразила різні моделі людського існування, будуючи їх на основі античних, середньовічних тем, а також тем з української історії. Вона актуалізує індивідуально-буттєвий момент, наголошуючи на тій думці, що саме від внутрішніх спонук, духовної конституції людини залежить доля народу. Екзистенційний дискурс, проаналізований у її творах, тісно переплітається з неоромантичною концепцією людини. Розгляд людського існування в екзистенційних вимірах наближає творчість письменниці до кращих зразків неакадемічного європейського та українського філософування.

Та незважаючи на все те, що перенесла та відчувала Леся, у поемі «Давня казка» вона, як її колега Іван Франко, вважає, що основним завданням митця є служіння громаді, своєму народу:

*«Не поет, у кого думки
Не літають вільно в світі,
А заплутались навіки
В золотій тонкій сіті.»*

*Не поет, хто забуває
Про страшні народні рани,
Щоб собі на вільні руки
Золоті надіть кайдани!»* [7, с. 74]

«Важливо те, що Леся значно ширше, ніж політично, розглядала національні питання. Слід при цьому зазначити, що це змушувало її “придивлятися” до тих ідей, які хвилювали на той час філософів» [1, с. 38]. Звісно, вона не занурювалася у філософський процес, але висвітлювала філософську проблематику у своїх творах.

Однією з головних філософських проблем творчості є «антропоцентризм», – тобто людина, що стоїть у центрі буття всього світу, як природи так і культури, і звісно ж самої філософії. Людина за Лесею Українкою – це Боже творіння і вона неповторна та лише в праці усвідомлює сенс свого існування, звісно ж праця може бути різною. Але незважаючи на це, кожна особистість має потребу у самореалізації, самовираженні. На нашу думку, саме це дає людині відчуття щастя, осягнення гармонії. Дуже важливо є для людини знаходитися в тому соціальному середовищі, в якому її сприймають, розуміють прагнення. Гуманістичний ідеал власне й полягає в тому, що людина повинна вбачати позитивні риси для того, щоб уникнути назрівання конфлікту, який стає трагедією для особи, яка неприйнята суспільством. Зазначимо, що духовний світ людини – це її розум, почуття, воля, віра, переконання, ідеал.

У творчості Лесі Українки, ми бачимо, як тонко вона передала взаємини між людиною та природою, а також між тимчасовим, буденним і вічним – мистецтвом; яскравим прикладом є драма-феєрія «Лісова пісня». У цій драмі втілюється народне сприйняття навколишнього світу, давнє міфологічне мислення українців. Ця піднесена драма утверджує високі гуманістичні ідеали, поетизує незгасаючу людську мрію про волю і щастя. Однією з головних ідей твору є перемога вільного високодуховного життя над утвердженням духовної краси, яка є найвищою цінністю. Виділимо основні ідеї драми-феєрії «Лісова пісня»:

– людина і природа (поетеса розглядає ставлення людини до світу природи. Є люди, які люблять природу, розуміють її, захоплюються нею (дядько Лев), а є люди, які під примусом зовнішніх обставин задавлюють у своїй душі всілякі ідеалістичні пориви незважаючи на те, що вони є потребою їхньої душі (Лукаш);

– зрада і відступництво як найтяжчий гріх (Лукаш зраджує кохану Мавку через внутрішні суперечності, тобто мова йде про філософію боротьби між добром та злом у внутрішньому світі людини);

– розуміння прекрасного в людині як вічного, того, «що не вмирає» (тут ми спостерігаємо, власне, ідеї гуманізму).

Коментуючи наші основні ідеї, зазначимо, що Мавка є втіленням не лише краси і беззахисної природи, але й духовної людини, що не може бути знищена в повсякденних дрібних турботах. Вона вічно відроджується. Досить гостро у творі постає проблема ставлення людини до природи як до засобу, що робить її життя зручнішим. Використовуючи природні дари, людина не помічає своїх шкідливих дій. Проте немає протиставлення між людиною і природою, адже мова йде про гармонію природи та людини як цілого. Поетеса стверджує, якщо гармонія буде порушена, сили природи помстяться людині за бездумне нищення живої краси і добра, серед яких вона живе.

На фоні фантастичних та мальовничих подій немов звучить ідея, що в кожній людині є нахил до краси, є туга за ідеалом, є те, що зве Мавка «цвітом душі». Людина має вроджену потребу прагнути до прекрасного. «Цвіт душі» одухотворює природу, дає їй душу, як Лукаш дав Мавці, і цей зв'язок може принести справжнє щастя людині – відчуття повної гармонії у поєднанні з природою, чистим, прекрасним, високим. Та на жаль, досить часто життєві будні приглушують той «цвіт душі», вбивають щастя, відривають від чистої і прекрасної природи, викривляють взаємини, заводячи їх нерідко до утилітаризму. Усвідомлення прекрасного дає нам розуміння гуманізму.

Людина – така істота, яка має незалежну волю, та, на жаль, найчастіше вона нею недоцільно користується. Адже лише втративши все, очистившись у вогні страждань, можна зрозуміти свою втрату, і зрозумівши, можна тільки частково піднятися до Мавки, яка зуміла покохати невловиме в Лукашеві. А коли людина визволиться від влади життєвих буднів, то починає бачити те, чого не бачив раніше Лукаш. Зрозумівши приховану сутність речей, пізнавши інші вартості життя, перестає розмінювати їх на дрібні клопоти життя. Очистивши душу і побачивши все те, що було найкраще в ньому самому і в його житті, він немовби знову народжується, скинувши метафізичну незрячість з очей душі. У фіналі «Лісової пісні» Лукашеві після фізичних перетворень-перевтілень відкрилися органи такого трансфізичного бачення. Цей мотив духовного бачення дуже-таки питомий для творчості Лесі Українки» [2, с. 37]. Та, на жаль, час повернути назад, аби прожити життя спочатку, неможливо. Те, що вже втрачено й упущено, не повернеш ніколи. Тому потрібно жити, розуміючи свої вчинки, жити на радість та потіху, аби потім не згадувати те, що розтоптав власними ногами. Відомо, що трагічні переживання поглиблюють дух людини, життя має цінність тоді, коли людина бореться з проблемами, негараздами, невгамовними змаганнями за кращу долю свого народу.

Як відомо, Леся Українка намагалася досягнути найвищих вершин філософського осмислення духовного змісту віри і правди життя, а також згладити суперечності між вірою та гуманізмом. Її погляди збагатили свідомість людей різними ідеями гуманізму, а її світогляд знаменував філософське осмислення світу людини. Доволі часто поетеса зосереджує свою увагу на цінності феномену життя. Оскільки людина і все те, що існує та живе в природі, є життям. Людина у Лесі Українки насамперед пов'язана з високою духовністю. Якщо порівнювати Лесину «драму-феєрію» з іншими драмами представників ХХ ст., то нам буде зрозуміло, наскільки українська поетеса випередила, наприклад, Б. Шоу, Б. Брехта та інших. Людина в поетеси – це складова її універсальних конфліктів духу, ідеї. Своє так зване духовне переродження вона найкраще змалювала у драматичній поемі «Грішниця». Серце поетеси, як і серце її героїні, стискає гостре почуття жалю за долею свого народу. Цей жаль стає болючим, пронизуючи цілу її істоту і витворює нову силу. В її грудях спалахує ненависть до тих, хто нищив ту любов.

Можна стверджувати, що майже завжди Леся Українка говорить від імені певної особи, іноді – це вона сама, але найчастіше – людина, вихоплена з різних історичних часів, яка пізнає навколишній світ, а скоріше веде діалог із ним. Часто прихований діалогізм думки дає змогу не тільки подолати трагічний настрій, а й утвердити нове світосприйняття, де відбувається подолання трагізму. У цих випадках ідеться про розширення творчої свідомості. Категорії «Я» і світ, «Я» і народ, «Я» та інша особа – це не просто дійові особи в її творах, а окремі призми світоспоглядання, нерідко присутні в межах одного твору. Вона з великою надією вірила у творчі сили людей, у можливість здійснення високого гуманістичного ідеалу.

Леся Українка присвятила своє життя людям. У своїх роздумах вона приходила до висновку, що кожна людина повинна мати свою внутрішню свободу. Про це повинен задуматися кожен українець. У Лесі жив сміливий бунтарсько-прометеївський дух, який боровся за нову українську людину, за її повне духовне та фізичне визволення. Її поезія приховує в собі невичерпні джерела високих людських ідеалів добра та справедливості, свободи та гуманізмом народів.

М. Рильський писав: «коли б треба було окреслити творчість Лесі Українки одним словом, то найвідповідніше слово було б – боротьба» [5, с.263]. Слово, духовність, ідеї, ідеали за поетесою – неминуча «зброя», яка не може загинути, не залишивши слідів. Відомо, що людина гине, але її духовність, ідеал, ідея живе вічно. Варто зазначити, що слово набуває значення могутньої духовної зброї, адже лише у слові розкривається та передається весь

зміст, все багатство. Більше того, слово передає людський дух. Слово – це не лише одиниця мови, а й носій ідей та ідеалів. Слово своєю могутньою силою може вселити в людину надію, духовно оздоровити або ж знищити. До речі, люди, які займалися філософією чи, краще сказати, розумовою працею, називалися софістами. Софісти «були філософи, котрі вміли користуватись словом як знаряддям людського розуму, вони підняли філософію на певний якісно вищий щабель» [3, с. 97]. Слово може нести правду та радість життя або ж прокладати духовні шляхи та розкривати ідейні горизонти осягнення ідеалів. Для Лесі Українки слово слугує формою вираження ідей, поглядів, ідеалів духовного єднання людства.

«Слово, моя ти єдина зброє,

Ми не повинні загинуть обоє!

Може в руках невідомих братів

Станеш ти кращим мечем на катів» [8, с. 127]

Цей вірш стверджує, що віра і надія поетеси поступово зростає, аби залишити після себе ті слова, які допоможуть людині збагатитися духовно і знайти людське єство, тобто «людяне в людині». Леся виділяє єство «людяного в людині» і пояснює, що це той зміст духовності, без якої немає людини, є просто жива істота як біологічне явище. Зміст «людяного в людині» доволі багатогранний. Цей зміст, насамперед, є високою свідомістю, осмисленням та розумінням духовних цінностей, а звідси, можна сказати, виростає ідея та ідеал, що робить людину людяною. Зазначимо, що людина формується в дусі гуманізму, показуючи високий рівень знання з різним практичним досвідом. У вірші «Мій шлях» поетеса наголошує на духовній сутності людини.

«На шлях я вийшла ранньою весною

І тихий спів несмілий заспівала...

...Я йду шляхом пісні свої співаю;

Та не шукайте в них пророчої науки...

...Коли я погляд свій на небо зводжу,

Нових зірок на ньому не шукаю,

Я там братерство, рівність, волю гожу

Крізь чорні хмари вглядіти бажую, -

Тих три величні золоті зорі,

Що людям сяють безліч літ вгорі» [8, с. 127].

Оригінальним розв'язанням проблеми гуманізму у творчій діяльності Лесі Українки є створення нової концепції людини, яка насамперед є сильною, мужньою і незламною. Слід зазначити, що братерство, рівність та воля гожа тісно пов'язані з людиною, оскільки кожна людина, якою б вона не була, є героєм для самої себе, а також частиною середовища по відношенню до інших. У творчих пошуках найвідповіднішої форми для виразу ідей і почуттів письменниця закономірно прийшла до драматургії, точніше – до створення таких драматичних жанрів, які давали їй можливість розкрити великі людські пристрасті, запальну боротьбу переконання.

В оригінальних драмах, драматичних поемах і діалогах найвиразніше проявився її могутній мистецький геній, її філософський склад розуму, її неосяжна широта бачення світу.

Сила ідей Лесі Українки полягає не в них самих, а в тому, що вони є ідеями людей, які використовують їх для практичного втілення тих ідеалів, що складаються в матеріальному життєвому процесі. І саме тому, що ідея виражає насувні запити життя певної суспільної групи і сприяє реалізації цих запитів, вона містить у собі велику дійову силу, яку і треба використати в ході боротьби за рішучу зміну соціальних відносин. Філософія має бути використана не як засіб споглядання світу, а як знаряддя боротьби, вона виправдовує себе лише в тому випадку, коли набирає цілеспрямованого характеру. У творчості Лесі Українки відбувається переосмислення явних категорій як форм виразу переживання людиною світу або ж феноменів людського існування, в центрі якого є самотність та комунікативність. Її погляди були в основному спрямовані на глибоке переконання можливостей пізнання людиною світу.

Отже, у творчій спадщині Лесі Українки провідне місце посідає людина. Духовність, на нашу думку, є основою гуманістичного ідеалу поетеси. Глибинний гуманізм Лесі Українки виключав категоричність в оцінці компромісних розв'язань проблем особистого життя. Її ідеалом була гармонія людини і світу, розквіт людської індивідуальності у всіх сферах її буття. Безумовно, велика українська поетеса у своїй титанічній праці пошукування філософської істини і моральної правди показала своє бачення людини, її світогляду, життєвої місії як форму вираження боротьби ідей та характерів, що є надзвичайно актуальним і в сьогоденні та буде неоціненним досвідом для прийдешніх поколінь людства. На нашу думку, ще не повністю досліджено зв'язок гуманістичного ідеалу Лесі Українки разом з її колегами, такими як Іван Франко, Тарас Шевченко та Ольга Кобилянська.

Бібліографічні посилання

1. Бичко Ада. Леся Українка: Світоглядно-філософський погляд // Ада Бичко. – К.: Український центр духовної культури, 2000. – 186 с.
2. Забужко Оксана. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. // Оксана Забужко. – К.: Факт, 2007. – 640 с.
3. Захара Ігор. Лекції з історії філософії. // Ігор Захара. – Львів: Видавництво ЛБА, 1997. – 398 с.
4. Козуля О. Жінки в історії України. // Олесь Козуля. – К.: Український центр духовної культури, 1993. – 255 с.
5. Рильський М.Т. Статті про літературу. // Рильський М.Т. – К. – Дніпро, 1980. – 509 с.

6. Сергеев М. В. Філософські погляди Лесі Українки. // Сергеев М. В., Михайляк У. С., Львів – 2007. – 134 с.

7. Українка Леся. Зібрання творів у 12-ти томах. – Т.2. // Леся Українка. – К.: Наукова думка, 1975. – 367с.

8. Українка Леся. Твори. Т. 1. Лірика. За загальною редакцією Б. Якубовського. // Леся Українка. – Нью-Йорк: Видавнича спілка Тищенко, Білоус, 1953. – XXXI, 131, XXI с.

Рославицкая Х. Р. Духовность как основа гуманистического идеала в творчестве Лесии Украинки.

Особенности развития философского процесса в Украине конца XIX - нач. XX ст. четко и рельефно отражены в творчестве Лесии Украинки. В центре философского процесса в целом были проблемы антропологии, в которых большое внимание уделялось духовности как основе гуманистического идеала. Творчество Лесии Украинки является выдающимся материалом для иллюстрации гуманистического идеала, который базируется на высоте человеческой индивидуальности. Эстетический идеал тесно связан с гуманистическим и даёт возможность понять постановку проблем поэтессой: понимание прекрасного в человеке, того, что «не умирает», но передается из поколения в поколение; важное значение слова в духовной жизни человека и в процессе его духовного совершенствования; преодоление таких негативных черт как зло, предательство и отступничество. Слово играет особую роль в борьбе за лучшую судьбу народа и

становится неотъемлемой составляющей гуманистического идеала.

Ключевые слова: духовность, человек, идеал, гуманизм, Леся Украинка, слово.

Roslavitska Kh. Spirituality as a basis of humanistic ideal in creative works of Lesia Ukrayinka.

Peculiarities of development of philosophical process in Ukraine at the end of the XIXth – the beg. of the XXth c. are distinctly and relief represented in creative works of Lesia Ukrayinka. There were the problems of anthropology in which large attention is paid to spirituality as a basis of humanistic ideal in the centre of the philosophical process on the whole. Works of Lesia Ukrayinka are prominent materials for illustration of humanistic ideal, which is based on the golden age of human individuality. An aesthetical ideal, which is closely connected with the humanistic one, enables the understanding of raising of a problem by a poetess: understanding of beautiful in a human that does not «die», but passes from generation to generation; the value of the word in the spiritual life of the human and in the process of the spiritual perfection is important; overcoming of such negative lines as evil, betrayal and apostasy. The word plays an important role in the fight for the best fate of people and becomes the inalienable constituent of the humanistic ideal.

Keywords: humanism, spirituality, ideal, Lesia Ukrayinka, a person (a human), word.

Надійшла до редколегії: 03.03.2014 р.

УДК 141.7

О. В. Русул

Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка

СВОБОДА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглядаються вихідні положення концепції ученого Й. Масуди «Комп'ютопія». Висвітлюються шляхи розвитку інформаційного суспільства. Один зі сценаріїв – це суспільство, в якому пануватиме свобода самореалізації, з урахуванням таких чинників, як вільне прийняття рішень, дій, використання часу, рівність можливостей тощо. Інший шлях – суспільство тотального контролю за інформацією, котрий не передбачає певної свободи дій, вільного розвитку, самореалізації в умовах інформаційного суспільства.

Наголошується, що тотальний контроль над інформацією переважає гуманістичну складову даних суспільних трансформацій. Встановлено, що розвиток мережевого суспільства з перевагою дегуманізуючого фактору в питаннях самореалізації індивіда певною мірою справджується, а проект реалізації, де могли б переважати гуманістичні засади розвитку, лишається як теоретична концепція – «Комп'ютопія».

Ключові слова: інформаційне суспільство, Комп'ютопія, глобалізація, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, Інтернет, гуманізація, дегуманізація.

Вступ. Трансформація суспільства від індустріального до постіндустріального актуалізує питання, пов'язані зі сценаріями розвитку майбутнього. Дані питання

загострюються пересторогами відносно етичної складової, прийдешнього суспільства. Як вважається, майбутнє – це світ, де буде панувати всеохоплююча інформація. Одним